

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

29

ג ל י ז נ ו ת | ל ע י ו ן | ב פ ר ש ת ' ה ש ב ן ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שבת העשרים ותשע

סמיני (תש"ל)

הפסרה לפ' שמיני

שמאל ב' פרק ו'

א. שאלה כללית

אברבנאל מקשה:

השאלה הרביעית במה שספר ששלח עוזה ידו ויאחז בארון האלוקים כי שמטו הנקר ושחרה אף ה' בו ויכהו שם וימות; והנה עוזה היתה כוונתו רצויה ומחשבתו לשם שמים, כדי שלא יפול ארון האלוקים מעל העגלה, ולמה המיתו האלוקים בארון אפז על לא חסם בכפיו ואין מרמה בפיו?

לשם ישוב קושייתו הוזה את סיפור העלאת הארון (פסוקים א'-י"א) לספור בוא הארון לבית שמש (שמאל א' ו' י"ג-כ"א).

אברבנאל מפרש שט:

יש מחכמינו שאמרו, שמרוב שמחתם (=של אנשי בית-שמש) פרצו לראות בארון ופתחו אותו לראות מה שבתוכו, ולפיכך נעשו...
ואפשר עוד לומר שהיתה מיתתם לפי שכאשר בא הארון אצלם וחיו יודעים מה שעשה בקרב הפלישתים, אמרו הם (שם פסוק כ') "מי יוכל לעמוד לפני ה' האלוקים הקדוש הזה, ואל מי יעלה מעלינו?" ר"ל: מי יוכל לעמוד לפניו, כי הארון בהיותו תוך מהמשכן עושה מכת הרג וחרב ואבדן...

1) מה הדמיון בין שני הספורים?

אא 2) החוכל לישוב שאלת האברבנאל ולעיל לסיבת עונשו של עוזה על פי פירושו של אברבנאל את סיבת עונשם של אנשי בית-שמש?

אברבנאל מקשה עוד:

בדברי-הימים (א' ט"ו י"ג) נזכר שאמר דוד: "כי למנראשונה לא אתם פרץ ה' אלוקינו בנו, כי לא דרשנוהו כמשפט". ויורה שלא מה עוזה בחסאתו, כי אם בחסאת ישראל כולם, והוא זר מאד.

החוכל למצוא תשובה לשאלתו בעזרת הדברים הבאים? -

עקדת יצחק שער ס"ז פרשה אמור:

להיות כי המזבח הפנימיים מתפעלים מהכוחות החיצוניים ונעזרים מהם כמו שמחבאר מהמלאכות המתקנות לזה, כמו מלאכת הנגון שענינה להעיר השמחה או העצב בלב השומע לעורך אותו אל מה שיצטרך אליו מההשכלה או סחרותגיות, כאמרו (מלכים ב' ג') "והיה כנגן המנגן, ותחי עליו יד ה'" או "הבכי והאבל, כאמרו (ירמיהו ט') "קראו למקוננות ותבואינה ואל החכמות שלחו ותבואנה ותמהרנה ותשאנה עלינו נחי ותרדנה עינינו דמעה ועפעפינו יזלו מיט". וכבר המציאו החכמים מלאכות ותחבולות להיעזר מהם אל השמירה והזכירה וכיוצא באלו הענינים, שאחשוב שכולם למדו מהתורה האלוהית.

הנה הוא שבאר שיש כלים וכלים מכלים שונים, שיש להם סגולות בכמו אלה הענינים; כלים שיעקרו ליישב הסנוחה והשמחה בלבות האנשים, כמו שאמר בשמואל ב' ו' "ודוד וכל בית ישראל משחקים לפני ה' בכל עצי ברושים, ובכנורות ובנגילים ובתופים ובסבבעים ובצלצלים", וכלים מיוחדים לעורר הצער והחרדה, כמו שנאמר אחר פרץ עוזא "ודוד וכל בית ישראל פעלים ארון ה' בתרועה וקול שופר". ולזה מה שנתיחד בנגוני ראש-חשבת זה הכלי מכל זולתו, כמו שאמרו: "אמרו לפני מלכויות... ובמה? בשופר!" כי הוא המיוחד אל החרדה וההתעוררות מכל הכלים, כמן שנאמר (עמוס ג') "אם יחקע שופר בעיר ועם לא יחרדו?"

ב. מתוך פורשי חז"ל

במדבר רבה כ"א י"ב:

וכתיב (במד' כ"ז) "ויקרב משה את משפטן לפני ה'".
יש אומרים שהפליא משה (שהעלים הקב"ה ידיעת החלכה מסשה), שיש צדיקים שנחגגו בדבר מצוה ותחיש הקב"ה את כוחן; אתה מוצא שאמר דוד "זמירות היו לי חוקיך" לומר שקלות ורגילות כזמירות. אמר לו הקב"ה: חייך שסופך לטעות בדבר שהתינוקות קורין. כשהעלה את הארון משה ונתנו על העגלה, שנאמר: (שמואל ב' ז') "וירכיבו את הארון על עגלה חדשה", חלה הארון עצמו באויר ונשטמו הפרות מחמתו, קרב עוזא לסמכו "ויכהו שם האלוקים על השל" מפני ששגגת הלמוד עילה זדוי "ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזא" אמר לו הקב"ה: "ולא אמרת 'זמירות היו לי חוקיך'?" ולא למדת (במדבר ז')

(גליון שמיני)

- "ולבני קחת לא נתן (=משה את העגלות) כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו?"
- 1) כיצד מפרש מדרש זה את הפסוק בתחלים קי"ט נ"ד?
 - 2) מהי תשובת בעל המדרש לשאלה ששאלוה רביים: כיצד זה נכשל דוד המלך בדבר שאפילו תיגרוקת של בית רבן קורין אותו בגזירה ויודעין אותו?
 - 3) כיצד יש לפרש את פסוק תחלים קי"ט נ"ד על פי פשוטו בהתאם לחקשרו (ע' במיוחד שם פסוקים נ"ו, נ"ז!)

ג. רמב"ם הלכות לולב

פרק ה' הלכה י"ג

והאיך היתה שמחה זו (=של ימי הסוכות בבית-המקדש)? החליל מכה ומנגנין בכנור ובנבלים ומצלתיים, וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן ביד, ומי שירודע בפה - בפה. ורוקדיו ומספקיו ומטפחיו ומפוזיו ומכרכרים כל אחד ואחד כמו שירודע. ואומרים דברי שירות ותשבחות...

הלכה ט"ו

השמחה שיטמח האדם בעשיית המצוה ובאהבת האל מצוה בהן - עבודה גדולה היא * וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר (דברים כ"ח ט"ז) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב...". וכל הסגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו, חוטא ושוטה; ועל זה הזהיר שלמה (משלי כ"ה) "אל תתחדד לפני מלך". וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו - הוא הגדול והמכובד העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל אמר: "ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני". ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה', שנ' "ודוד ספזז ומכרכר לפני ה' וכו'".

* מגיד משנה:

...ועיקר הדבר שאין ראוי לו לאדם לעשות המצוות מצד שהן חובה עליו והוא מוכרח ואנוס בעשייתן, אלא חייב לעשותן והוא שמח בעשייתן ויעשה הטוב מצד שהוא טוב, ויבחר באמת מצד שהוא אמת, ויקל בעיניו טרחן ויבין כי לכך נוצר לשמש את קונו. וכשהוא עושה מה שנברא בשבילו, ישמח ויגל, לפי ששמחה שאר דברים תלויים בדברים בטלים שאינן קיימים, אבל השמחה בעשיית המצוות ובלמידת התורה והחכמה היא השמחה האמיתית. וזהו ששלמה בדרכי מוסרו שבח שמחת החכמה ואמר (משלי כ"ג) "גבני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני".

- 1) לשם מה מביא הרמב"ם שני פסוקים מפרקנו, גם את פ' י"ד וגם את פ' כ"ב?
- 2) מה ההבדל בין דברי הרמב"ם הנ"ל ובין דברי עקידת יצחק (שאלה א) בהערכת הנגינה ובהפקידה?

ד. שאלת לשון

ג', רפוזה ואחיו בני אביגדב נוהגים את העגלה חהשה.

- 1) החוכל לישב את התמיהה הלשונית שבפסוקנו בעזרת הפסוקים הבאים? -
 - בראשית ל' ט"ז - וישכב עמה בלילה הוא
 - שמות י"ט י"ב - השמרו לכם עלות בהר
 - מלאכי ב' - ויכתב ספר זכרון
 - שמואל א' י"ט - ודוד נס וימלט בלילה הוא
 - מלכים ב' ו' - ...בית ירבעם אשר החטיא את ישראל
 - ירמיהו כ"ג י"ד - באוף והלך בשקר וחזקו ידי מרעים לבלתי שבו איש מרעתו.
 - ירמיהו כ"ז י"ח - יפגעו נא בה' צבאות לבלתי באו הכלים הנותרים... בבלת.
 - ישעיה מ"ה כ"ז - עזרו יבוא ויבושו כל הנחרים בו.
 - יחזקאל כ' ל"ח - וברותי מכת המורדים והפושעים בי, מארץ מגוריהם אוציא אותם ואל אדמת ישראל לא יבוא וידעתם כי אני ה'.

- 2) החוכל למצוא תופעה זו פעמים (בשני פסוקים שונים) בפרק הקודם להפסרה שלנו (שמואל ב' ה')?

תשובות נא לשלוח לגחמה ל:ברוכי, קרית טסה ירושלים.